

DOI 10.31651/2524-2660-2020-2-85-92
ORCID 0000-0002-8026-8255

ЧУБУК Руслан Валентинович,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціальної роботи, управління і педагогіки,
Чорноморський національний університет імені Петра Могили,
e-mail: r.v.chubuk@ukr.net

УДК: 378.018.8:364]:176–053.6(045)

ПІДГОТОВКА СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДО ФОРМУВАННЯ СЕКСУАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ МОЛОДІ ЯК ЗАСОБУ ПРОФІЛАКТИКИ СТАТЕВОЇ ДЕМОРАЛІЗАЦІЇ

У статті розглянуто проблеми професійної підготовки майбутніх соціальних працівників до формування сексуальної культури молоді, оскільки деяка частина сучасної молоді втратила моральні орієнтири, у результаті чого відбувається деформація сексуальної поведінки. Актуальність проблеми статевого виховання підростаючого покоління є очевидною. Культуру сексуальної поведінки молоді формують соціально-фізіологічна, психолого-психічна, морально-етична (духовна) і господарсько-економічна підготовка. Конструктивне завдання соціально-превентивної роботи полягає у: запобіганні виникненню відхилень статевої поведінки; спрямуванні уявлень молоді людини на морально-адекватне ставлення і розуміння статевого життя; сприянні до оволодіння основами статевої культури, враховуючи зміну негативних чинників, які провокували виникнення намірів до здійснення аморальної або деструктивної поведінки. Статева соціалізація молоді представляє собою цілеспрямовано-організований процес формування знань про статево мораль, проблеми статі, сексуальне спілкування, сексуальні погляди і переконання, які сприяють: позитивному

ставленню до представників протилежної статі; підвищенню статевої культури, підготовці сексуального партнера – результативним показником яких є така поведінка статевого спілкування і сексуального життя, що відповідає моральним нормам суспільства щодо підготовки молоді до майбутнього сімейного життя. У зв'язку з вищезазначеним, професійна підготовка соціального працівника повинна забезпечувати суб'єктивно-позитивний вплив на особистість молоді людини. Серед дієвих заходів превентивної роботи на особистому рівні використовують такі методи: консультування, роз'яснення, тренінги особистісного зростання, бесіди цільового спрямування, спеціальне лікування тощо. Автор зробив висновок про те, що стан духовно-морального занепаду деякої частини молоді потребує здійснення рішучих соціально-превентивних заходів: у першу чергу сексуальної просвіти з метою профілактики статевої деморалізації та підвищення рівня статевої культури сучасної молоді.

Ключові слова: деморалізація; молодь; статі; секс; культура; освіта; виховання.

Постановка проблеми. Сексуальна культура особистості, як і будь-який інший вид культури, що формується і змінюється, передбачає виховання, навчання, освіти, вдосконалення знань, розуміння і вміння у сфері сексуальних відносин. Підвищення рівня сексуальної культури залежить від сформованості таких базових складових, як: культура розуміння (когнітивний рівень), культура міжособистісних відносин (мотиваційно-емоційний рівень), культура взаємодії (поведінковий рівень). До того ж, кожна молода людина, яка готується до вступу в шлюб, створення сім'ї має володіти основами сексуальної культури, бути сексуально-вихованою. Йдеться про: культурно-еротичне розуміння статевого життя людини; правильне ставлення до сексуальності, відхилення та збочень у сексуальній сфері; окультурення статевого потягу; уміння розібратися у порадах старших за віком людей, спеціальної літературі тощо.

Важливо відзначити, що сучасний стан духовно-морального занепаду поглядів і розуміння молоді потребує здійснення рішучих соціальних заходів щодо підвищення сексуальної культури молоді. Відтак, провідним завданням цієї роботи має стати набуття знань, формування сучасних уявлень і поглядів на любов, кохання, шлюб, формування моральних та ціннісних орієнтирів.

Мета статті полягає у з'ясуванні значущості цілеспрямованої підготовки соціальних працівників до формування сексуальної культури молоді як засобу профілактики статевої деморалізації.

Аналіз наукового фонду засвідчив, що предметом вивчення у роботах дослідників були питання: статевої соціалізації, сексуальної культури та підготовки молоді до сімейного життя (В. Безрукова, Т. Говорун, І. Даценко, О. Кікінеджи та ін.); впливу соціокультурних факторів на розвиток особистості та її статево-рольову поведінку (Ш. Берн, Г. Вайнола, А. Капська, Н. Лавриченко, А. Мудрик, М. Лукашевич та ін.); морально-статевого і статево-рольового виховання молоді (Д. Ісаєв, В. Каган, В. Кравець, А. Макаренко, В. Сухомлинський, І. Шалімова та ін.); культурного ставлення до протилежної статі (Л. Головач, Н. Максименко, І. Мезеря, В. Стахневич та ін.); культури статево-рольової поведінки (С. Ковальов, І. Кон та ін.); психо-статевої (Л. Гридковець та ін.) та гендерної культури (О. Любарська, В. Романова та ін.). Наукові узагальнення про молодіжну сексуальність, статево-рольову ідентифікацію, формування міжстатевих стосунків відображені у дослідженнях Т. Буленко, Г. Келлі, В. Семиченко та ін. Водночас, у наукових публіка-

ціях останнього періоду досліджуються проблеми формування культури сексуальної поведінки молоді (Л. Мороз, О. Шарган та ін.), основ гігієни статевого виховання (Д. Ісаєв, Д. Колесов, А. Хрипкова та ін.).

За останні 20 років українськими вченими проведено ряд досліджень щодо вивчення психології статі та сексуальності. Так, приділялася увага таким питанням, як: вплив статевих ролей на розвиток особистості (А. Кочарян та ін.); психологія сексуальності та сексуальних стосунків (С. Діденко та ін.); теоретичні аспекти психосексуального розвитку (В. Пісоцький та ін.); взаємозв'язок сексуальних фантазій з психосексуальною поведінкою (М. Жидко та ін.); особливості статево-рольового самовизначення хлопців-підлітків (В. Васютинський та ін.); проблеми гендерної психології та сексуальності (Т. Говорун та ін.); вплив індивідуально-психологічних властивостей підлітків на особливості їх сексуальної поведінки (В. Москаленко та ін.); уявлення про культуру як специфічну діяльність людини через свідоме осмислення своїх дій та вчинків (Ю. Жданов та ін.).

У наукових працях і монографіях зарубіжних авторів також мають місце дослідження, в яких розглядалися питання сексуальності та сексуальної культури молоді (М. Фуко, Е. Гідденс, З. Фрейд, П. Дако та ін.).

Аналіз змісту наявних наукових досліджень засвідчив, що різні аспекти зазначеної проблеми були предметом вивчення багатьох науковців. Проте, необхідність наукової розробки та вирішення проблем формування сексуальної культури, сексуальної поведінки, статевих відносин молоді як засобу превенції статевої деморалізації та професійної підготовленості майбутніх соціальних працівників до здійснення такої профілактики потребують подальшого вивчення, враховуючи соціальні умови і специфіку діяльності соціальних працівників в умовах молодіжного середовища.

Виклад основного матеріалу дослідження. Формування сексуальної культури молоді є необхідною умовою розвитку людської цивілізації та її існування, що сприяє підвищенню рівня духовності та морально-етичних цінностей; збереженню здорового генофонду нації та зміцненню сім'ї; гармонійному розвитку особистості і суспільства. Сексуальну культуру молоді у великій мірі формують (впливаючи на людину): ставлення суспільства до сексу, соціалізація сексуальності (релігія, звичаї, обряди, ставтєве виховання і сексуальна освіта); став-

лення особистості до сексу і сексуальної поведінки тощо [1].

В умовах сучасного суспільства сексуальна культура української молоді формується під впливом таких основних тенденцій, як: демонстрація вульгарної поведінки деякої частини молоді; спрощення уявлень щодо любовно-еротичних почуттів та емоцій до примітивно-стандартної сексуальної техніки; розвиток комерційної секс-індустрії, яка не потребує дотримання норм, правил, етики, естетики; не враховує психологічні та педагогічні канони розвитку особистості; орієнтація деякої частини молоді на західний ринок «легкого заробітку» через заняття проституцією або розповсюдження порно-продукції тощо [2].

Базові основи сексуальної культури, морально-духовних цінностей закладаються в юнацькому віці та є складовою частиною загальної культури; представляють собою інтегративний феномен, що формується за певних соціальних умов під впливом морально-духовних, соціально-психологічних і біологічних чинників.

Сексуальне виховання молоді повинно починатися з усвідомлення позитивного ставлення до протилежної статі, проте деяка частина дорослих негативно ставиться до обговорення проблем статі з дітьми та молоддю, вважаючи, що ці знання сприяють сексуальній емансипації, всездозволеності та розпущеності. Вони не розуміють того, що знання не можуть розбещувати, а морально-життєві уявлення формуються внаслідок постійного роз'яснення цих проблем з раннього віку. Саме відсутність сексуального виховання є причиною розпусти, а не володіння відповідними знаннями сексуальної культури [3]. Отож, формуванню сучасних поглядів і засвоєнню їх молоддю у деякій мірі перешкоджають застарілі моральні погляди і норми, традиції, релігійні обмеження і заборони.

Доцільно зазначити, що сексуальна культура сучасної молоді немислима без знань, уявлень і навичок сексуальної поведінки, без урахування ризиків «чуми століття» – СНІДу. Молодь має бути свідомо-переконаною, що мірою боротьби за безпечне і повнокровне життя особистості та мірою профілактики (лікування поки що не є ефективним) від зараження вірусом СНІДу статевим шляхом є безпечний секс, що передбачає: статеве виховання дітей у школі, яке передує статевому дозріванню; урахування груп ризику; користування презервативами; рання діагностика венеричних захворювань; взаємна вірність статевих партнерів тощо. Перелічені складові є базовими у структурі сексуальної культури сучасної молоді людини [4].

Важливо усвідомити, що будь-яка культура, в тому числі сексуальна, має бути сформована, а це означає, що передбачає цілеспрямоване проведення спеціально-організованої просвіти, навчання і виховання молоді людини. Отож, для започаткування розвитку сексуальної культури необхідно, на нашу думку, організувати заняття інформаційних семінарів для молоді, на яких підібрати та забезпечити учасників теоретичним матеріалом, розглянути та обговорити на конкретних прикладах низку питань про: важливість гармонійного сексуального спілкування для фізичного та психічного здоров'я людини; своєчасне формування у молоді культурно-еротичного розуміння сексуального життя, сексуально-альтруїзму, почуття рівноправності та сексуального партнерства; дотримання системи сексуальних цінностей; ознайомлення підлітків з особливостями чоловічої та жіночої сексуальності; інформування підлітків і молоді у питаннях психогієни сексуального спілкування; ознайомлення підліткової молоді: з основними компонентами любовної гри та навичками правильної поведінки під час сексуального контакту; зі шляхами вдосконалення сексуального життя і сексуального благополуччя; з технікою безпечного сексу під час вагітності жінки; зі статевими розладами, сексуальною дисгармонією та шляхами їх подолання.

Як свідчать результати наукових досліджень, характер і вид роботи, відпочинку, розваг, спільне сімейне і подружнє життя справляють великий вплив на інтимне життя людини. Окрім того, наявність або відсутність інтимних відносин суттєво впливають на почуття задоволення життям і роботою, на вибір виду відпочинку та розваг, а також на відновлення сил і здоров'я. Додамо, що рівень сексуальної культури у значній мірі визначає задоволеність подружнім і сімейним життям.

Натомість, науковці наголошують і на тому, що низький рівень сексуальної культури часто стає причиною не тільки серцево-судинних, ендокринних, психосоматичних захворювань, нервових розладів, але й тяжких психічних розладів, які призводять до порушення нормального психологічного розвитку особистості в цілому, та до статевого потягу, зокрема. Початок цих процесів відбувається, починаючи з підліткової стадії розвитку дитини [4].

Водночас, доцільно звернути увагу й на те, що деякі біологічні порушення пов'язані не тільки з внутрішньо-утробним розвитком плоду, доглядом за дитиною у перший рік життя, але й подальшою сукупністю умов: сімейного виховання, соціального

середовища, природних, соціокультурних і духовних факторів як необхідних складових позитивної соціалізації особистості, що впливають на її свідомість, розвиток і поведінку. Процес соціалізації супроводжується засвоєнням і відтворенням культури суспільства, широкого спектру цінностей, понять і практичних навичок, за активної участі самої людини – це результат розвитку і самозміни людини під час набуття нею соціального досвіду.

Важливу роль на початкових етапах розвитку сексуальної культури відіграють певні фактори:

- статевий фактор – природні характеристики статі визначають ті соціальні приписи, які історично склали специфіку чоловічої і жіночої поведінки;

- віковий фактор – вплив віку на сексуальну культуру визначається двома основними факторами: 1) тим, що можливість сексуального спілкування визначається біологічними можливостями людини, які змінюються з віком; 2) вік виступає як соціальна форма залучення до культури;

- етнічний фактор – особливості сексуальної культури визначаються настановами і нормами, закріпленими в етнічних традиціях, звичаях, обрядах, способі життя. До того ж, необхідно також враховувати: психічний склад і темперамент представників конкретного етносу, властивий для даного етносу характер дошлюбних відносин, тип сім'ї і шлюбу, положення жінки в сім'ї, традиційна кількість дітей; особливості побуту, житла (спільні чи окремі спальні для всіх членів сім'ї), гігієни; традиційну етнічну специфіку способів виконання самого статевих акту, досягнення ерекції [1].

Водночас, гармонійні сексуальні стосунки нерозривно пов'язані з психічним здоров'ям людини, тому термін «психологічна культура сексуального здоров'я» означає: позитивне і шанобливе ставлення до своєї і чужої сексуальності і стевих відносин; можливість безпечно планувати стеве життя, що приносить задоволення від стевих близькості без примусу, дискримінації та насильства [5]. Для забезпечення сексуального здоров'я мають значення не тільки біологічні чинники, але й психосоціальні, під впливом яких формуються сексуальні установки людини, її ставлення і поведінка до стевих життя в конкретній ситуації. Додамо, що однією із базових засад для формування сексуальної культури є ознайомлення молоді з правилами особистої гігієни, сексуальної психогігієни та гігієни статі, особливостями гігієни сексуального спілкування, які в сукупності формують гігієну психіки, що так само як і гігієна

тіла є невід'ємною частиною здорового сексуального життя.

Експерти Всесвітньої Організації Охорони здоров'я розробили концепцію здорового стевих способу життя, яка передбачає:

- здатність насолоджуватися стевим життям, мати дітей і контролювати свою поведінку відповідно до суспільної та особистої етики;

- свободу від страху, сорому, почуття провини, а також інших психологічних факторів, що пригнічують стеві реакції і заважають стевим відносинам;

- відсутність органічних розладів, хвороб і недоліків, що обмежують функції статі і репродуктивну функцію;

- кінцевим завданням формування сексуального здоров'я є зростання комунікабельності людини та її здатності до любові [3].

Як свідчать результати досліджень, науковці зазначають, що в умовах сьогодення розвиток особистості більшості молодих людей відбувається у горизонтальній площині, тобто переважає емоційний прояв характеру. У результаті цього, розвиток спрямований не на пошук власного призначення, особистісного сенсу молодій людині, а на самоствердження, на суб'єктивну задоволеність своїми результатами. Проте, самоствердження може бути різним: суспільно-схвалюваним, конструктивним (відповідальним, спрямованим на: поліпшення своїх знань, творчу самореалізацію, досягнення у спорті тощо); деструктивним (приниження інших, зловживання, маніпуляції, обман та ін.); асоціальним (застосування до інших грубої сили, асоціальна поведінка під дією алкоголю або наркотиків, кримінальні правопорушення) [6].

Окрім зазначеного, горизонтальний (діяльнісний) вимір розвитку особистості включає такі компоненти: цілеутворюючі, емоційно-почуттєві, потребнісно-мотиваційні, інформаційно-пізнавальні та результативні. Натомість, вертикальний (соціально-психолого-індивідуальний) вимір розвитку особистості включає: спілкування, спрямованість, формування характеру, самосвідомості, інтелектуальних процесів, досвіду, психофізіологічних якостей. До того ж, третій, віковий (генетичний) вимір розвитку особистості складають задатки та здібності, що входять до тривимірної психологічної структури особистості, від яких залежить сам розвиток особистості [6].

Доцільно наголосити, що розглядаючи сексуальну культуру особистості, мають на увазі, передусім, еротичну культуру, оскільки кохання є результатом окультурення стевих потягу. Саме тому для сексу достатньо інформувати та інструктувати мо-

лоду людину, а для проявів емоційного стану кохання треба її виховувати та формувати. Це означає, що на відміну від тварин, люди здатні контролювати та регулювати свої сексуальні бажання. Отже, формування сексуальної культури, як способу збереження сексуального здоров'я у молодому віці передбачає, вирішення таких завдань:

1) інформування про систему сексуальних цінностей у житті людини для гармонійного сексуального спілкування, фізичного та психічного здоров'я;

2) формування культурно-еротичного розуміння сексуального життя;

3) усвідомлення сексуального альтруїзму молоді, почуття рівноправності і сексуального партнерства;

4) ознайомлення молоді з особливостями чоловічої та жіночої сексуальності;

5) інформування з питань психогігієни сексуального спілкування;

6) ознайомлення молоді з основними компонентами любовної гри та навичками правильної поведінки під час сексуального контакту;

7) ознайомлення з психологічними методиками збагачення сексуального життя, секретами сексуального благополуччя;

8) ознайомлення з технікою безпечного сексу під час вагітності жінки;

9) ознайомлення молоді з ознаками і симптомами найбільш поширених сексуальних розладів, сексуальної дисгармонії та шляхами їх подолання [7].

Резюмуючи вищезазначене, можна зробити висновок, що під сексуальною культурою розуміються уміння організувати і провести інтимну близькість з максимальним фізичним задоволенням для обох на якомога вищому рівні інтенсивності, уникаючи при цьому незручностей і неприємних наслідків (сексуальні травми, небажана вагітність тощо). Сексуальна культура є невід'ємною частиною людської культури, яка регулює сексуальну поведінку, стиль взаємодії партнерів, спонукає сексуальну природу людини до певної регуляції на благо сім'ї та шлюбу.

Закцентуємо увагу й на тому, що однією із базових складових підвищення рівня статевої культури є статеві соціалізація молоді. На думку О. Безпалько, соціалізація представляє собою процес входження людини в суспільство разом з його соціальними зв'язками та інтеграцією в різні типи соціальних спільнот, внаслідок чого відбувається становлення соціального індивіда. У процесі соціалізації формуються соціальні якості, цінності, знання, навички; відбувається засвоєння елементів культури, соціальних норм і цінностей, які існують в суспільстві [8].

Водночас, Н. Лукашевич, розглядав соціалізацію як процес становлення особис-

тості як суспільної істоти, під час якого складаються її різні зв'язки з суспільством, засвоюються орієнтації, цінності, норми, відбувається розвиток особистісних властивостей, формується активність і цілісність особистості, набувається соціальний досвід, накопичений людством за весь період розвитку. При цьому індивід одночасно є об'єктом і суб'єктом соціалізації, оскільки бере участь у творчій перетворювальній суспільній діяльності [9].

Важливо зазначити: статеві соціалізація молоді є психолого-педагогічною проблемою, що потребує ґрунтовного аналізу наявних наукових напрацювань та організації нових досліджень в яких конкретно розглядалися б проблеми вдосконалення статевого виховання, формування культури сексуальної поведінки з метою підготовки молоді до сімейного життя. Це обумовлено тим, що людина, яка готується до вступу в шлюб, створення сім'ї має володіти основами статевої культури та бути сексуально-вихованою у сенсі: культурно-еротичного розуміння статевого життя, статевого потягу; спроможності самостійно розібратися при необхідності вивчення спеціальної літератури; правильно ставитися до сексуальності та правильно розуміти негативні наслідки різних сексуальних відхилень для здоров'я молоді.

І. Кон, визначав статеву соціалізацію як процес, під час якого індивід засвоює певну статеву роль і правила статевої поведінки. Він вважав, що завдання статевої соціалізації полягає не в тому, щоб врятувати, уберегти людей від сексуальності, а в тому, щоб навчити їх управляти цим важливим аспектом життя [5]. Натомість, В. Романова статеву соціалізацію трактує як процес засвоєння індивідами соціокультурних цінностей, що зумовляють наявні особливості статево-рольової поведінки особистості [3].

Ми поділяємо позицію В. Каган щодо змісту поняття «статеві соціалізація», оскільки науковець тлумачить його як процес активного засвоєння особистістю стандартів психо-статевої культури при входженні у соціальні відносини. Дослідник пояснює: з одного боку, особистість у цьому процесі – об'єкт, на який впливає психо-статеві культура, оскільки пропонує стереотипи для порівняння; схвалює або не схвалює стиль поведінки і відносин. Проте, з іншого боку, особистість є суб'єктом, який: відображає сприйняту інформацію через призму власних особливостей та установок; приймає одне і відкидає інше; експериментує та вибірково перетворює в ціннісні орієнтації, установки та мотиви те, що пропонує йому соціальне середовище і його культура. До того ж, особистість як суб'єкт відіграє активно-перетворюючу роль впли-

ву на статево-специфічну поведінку інших людей [4].

Отже, статеву соціалізація молоді представляє собою цілеспрямовано-організований процес формування знань про статево мораль, проблеми статі, сексуальне спілкування, сексуальні погляди і переконання, які сприяють: позитивному ставленню до представників протилежної статі; підвищенню статевої культури, підготовці сексуального партнера – реальним показником яких є така поведінка у міжстатевому спілкуванні та сексуальному житті, що відповідає моральним нормам суспільства [9].

Враховуючи вищевикладене, зауважимо, що провідною метою статевої соціалізації визначено такі основні аспекти, як: профілактика і корекція ризикованої статевої поведінки; збереження сексуального і репродуктивного здоров'я молоді людини; підготовка молоді до шлюбу, створення сім'ї, виконання сексуальних ролей; захист молоді від можливих сексуальних домагань, сексуального рабства, надання платних сексуальних послуг тощо. Додамо: позитивно-результативними показниками статевої соціалізації вважаються: усвідомлення людиною власної статевої належності, засвоєння статевої ролі і відтворення статево-рольової поведінки; громадянське становлення особистості, її соціальне самовизначення та активне входження в суспільне життя; формування духовних цінностей орієнтацій, які й сприяють формуванню реального рівня статевої культури особистості [1].

Саме формування культури сексуальної поведінки молоді є надзвичайно актуальною проблемою, яку складають *соціально-фізіологічна, психолого-психічна, морально-етична (духовна) і господарсько-економічна підготовка*. Так, соціально-фізіологічна підготовка особистості передбачає: обізнаність зі статевими фізіологічними функціями людського організму; прагнення до фізичної досконалості та розвиненості (дотримання раціонального режиму дня, правильного харчування, особистої гігієни і догляду за власним тілом; загартованість, гімнастика, регулярна фізична праця тощо); готовність організму до статевої відносин (здатність до запліднення, відсутність фізичних вад, інфекційних і хронічних захворювань); відмову від шкідливих звичок (алкоголь, наркотики тощо) [4]. Водночас, підліткова молодь повинна: правильно розуміти стан свого дорослішання; бути відповідальною за свої вчинки; усвідомлювати значення сім'ї у житті людини, особливості її створення і функціонування; бути здатною до реалізації планів власного життя і до самостійного прийняття життєво-важливих рішень; уміти вести здоровий

спосіб життя для збереження свого здоров'я і здоров'я інших.

Важливо додати, що обов'язковим компонентом сексуальної культури є соціальна культура, що передбачає сформованість загального соціального розвитку особистості. До провідних складових соціальної культури відносяться: наявність самої соціально-активної особистості, яка спроможна на самостійне перетворення соціальних умов відповідно до назрілих потреб, інтересів, цінностей та ідеалів щодо реалізації соціальних ініціатив; участь у розв'язанні актуальних соціальних завдань, що стосуються проблем статевого виховання молоді; формування особистісних соціально-необхідних якостей. До того ж, соціальна спрямованість статевої культури означає, що активність особистості має бути значущою для суспільства, відповідати моральним принципам, як важливій соціально-особистісної цінності [1].

Звернемо увагу й на те, що за сформованістю психолого-психічної підготовки молоді людини встановлюють: реальний рівень самоконтролю в емоційній сфері та сексуальній поведінці; наявність свідомої саморегуляції сексуального потягу та адекватної самооцінки. Тобто, цей критерій відображає не тільки почуття і наміри молоді щодо цінностей сексуальної культури, але й реальні вчинки щодо їх розвитку і примноження. Основними показниками сформованості психолого-психічної культури є: наявність основних адекватно-важливих морально-психологічних якостей; здатність до розвитку умінь психологічної привабливості особистості; готовність до саморегуляції, зняття стресів, самоконтроль і самокорекція сексуальних потягів; спроможність до усвідомленого розуміння потреб партнера, його зовнішніх проявів і внутрішніх станів; практичні уміння для того, щоб помічати переживання іншої людини та психологічно підтримувати її; здатність до встановлення контакту, спілкування і співпраці з особами протилежної статі; відповідність початку статевого життя календарному віку молоді людини тощо [3].

Заслужують на увагу положення про те, що рівень сформованості статевої культури молоді людини залежить також від морально-етичної (духовної) підготовки, яку складають: позитивно-комунікативна спрямованість, етична освіченість та етико-статева поведінка. Базовими показниками морально-етичної (духовної) культури є: пріоритетне формування загальнолюдських цінностей; обізнаність з правилами подружнього життя, культурою та етикою поведінки в сім'ї; наявність

позитивного ідеалу; позитивна спрямованість комунікативної взаємодії; готовність будувати сім'ю на засадах доброзичливого ставлення, взаємного розуміння, доброти, ніжності, турботи, терпимості, вірності; дотримання системи вимог, почуттів честі та гідності, яким повинна відповідати кожна стаття у між статевих стосунках; критичне ставлення до негативних установок стосовно протилежної статі: байдужості, негативізму, споживацтва тощо [3].

Як свідчить практика сімейного життя, важливе значення має господарська підготовка, яка означає: наявність психологічної установки на необхідність ведення домашнього господарства, підготовленість до домашньої праці; сподівання на рівномірний розподіл обов'язків по веденню домашнього господарства між усіма членами сім'ї, подолання установок про поділ домашньої праці на чоловічу і жіночу; спроможність до раціональної організації домашньої праці (визначення переліку справ, їхньої послідовності для виконання, одночасне виконання декількох справ); сформованість навичок економного планування і витрат сімейного бюджету тощо.

Аналіз результатів наукових досліджень (Я. Гілінський, О. Главацька, Т. Говорун, В. Демиденко, А. Капська, І. Кон, В. Оржеховська та ін.) свідчить, що особливого значення набули висновки дослідників про те, що саме у юнацькому віці формується зріла статева свідомість; молоді люди вчать свідомо контролювати свої бажання і свою статево поведінку, спроможні до гальмування суперечливих сексуальних тенденцій тощо. Це означає, що саме на цій стадії вони вже готові до сексуальних відносин і створення сім'ї [3; 8].

Доцільно зацентрувати увагу й на тому, що на позитивне формування статевої культури молоді великий вплив мають ЗМІ, проте часто інформація щодо інтимної сфери життя є не достовірною, а відтак, у кожної людини складається своє розуміння статевої норми. Водночас, опитування показало, що важливою ознакою для формування статевої культури молоді є їхня установка на гармонію і партнерство, оскільки 97,3 % опитаних прагнуть досягти гармонії в інтимному спілкуванні. Пояснимо, що під статевою гармонією пари розуміється взаємна сексуально-поведінкова адаптація, яка характеризується рівнем сексуального потягу і статевою активністю, що залежать від: мотивації статевої поведінки, статевої конституції і темпераменту обох партнерів. У зв'язку з цим, молоді люди, які вступають у шлюб, мають знати основні причини статевої дисгармонії та шляхи її подолання [3].

Як показало вивчення цієї тематики, причинами статевої дисгармонії науковці (В. Кравець, Н. Максименко, В. Семиченко та ін.) вважають: втрату почуттів, кохання; фізичну втому; порушення стану здоров'я; споживацький, функціональний підхід до інтимного життя; відсутність умов для інтимного спілкування; надмірну сором'язливість; неоправдану поспішність; монотонність і стереотипність сексуальних стосунків; закомплексованість і недосвідченість партнерів або одного з них у питаннях психогієни стосунків, дотримання гігієнічних вимог; нерозуміння особливостей сексуальності; перехід за межу сприйнятливості одного з партнерів; невідповідність статевої мотивації партнерів; недостатність інформації про статево культуру тощо [2].

Таким чином, розвиток сексуальної культури полягає не тільки в тому, щоб вільно володіти техніками статевого контакту, але й, у першу чергу, в умінні проявляти любов до людини через турботу про її фізичний і психологічний стан; відгукнутися та зарадити у разі переживань, які в неї виникають у буденному житті.

До того ж, сексуальна культура в сімейному житті повинна проявлятися у взаємному формуванні орієнтацій, установок на цілісне сприйняття себе і свого партнера щодо поєднання фізичних, психічних і соціальних характеристик цілісного бачення світу, які по-справжньому розуміють і відчують один одного. Водночас, необхідно враховувати, що природні особливості сексуального життя відіграють провідну роль у забезпеченні високого рівня задоволення ним. Окультуреність сексуального життя відбувається тоді, коли людина створює і продукує інші, ніж у самій природі, практики статевого спілкування.

Перш за все, саме ці практики статевого спілкування пов'язані з: особливостями прояву самого статевого потягу; появою норм і правил, які регулюють можливість статевого контакту; становленням особливих чуттєво-емоційних переживань, що сприяють виникненню і супроводженню сексуального інстинкту людини.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Аналіз наукового фонду за проблематикою дослідження дозволив дійти висновку, що рівень сформованості сексуальної культури суспільства суттєво впливає на сексуальну поведінку молоді; формує систему цінностей, норм, правил, заборон тощо. Підвищення рівня статевого виховання молоді, розширення і доступності знань і розуміння щодо культури: статево-рольової поведінки; ставлення до протилежної статі; сексуальної поведінки молоді; гігієни статевого виховання – є необхідною умовою позитивних зрушень у роз-

витуку статевої свідомості молоді, що сприятиме усвідомленій побудові інтимних стосунків на кращих зразках психологічної, етнічної, сексуальної культур з метою підготовки молоді до сімейного життя.

Сексуальна просвіта молоді передбачає підвищення рівня психосексуального розвитку, поглиблення знань з етичних, психологічних, фізіологічних, гігієнічних аспектів. До того ж, сексуальна просвіта має бути процесом систематичного, свідомо здійснюваного впливу на свідомість вихованця з метою розвитку соціально-адекватної статево-рольової поведінки з елементами сексуальної культури.

Перспективи подальшого розгляду вбачаємо у професійній підготовленості майбутніх соціальних працівників до профілактики статевої деморалізації молоді.

Список бібліографічних посилань

1. Говорун Т.В. Соціалізація статі та сексуальності: монографія. Тернопіль: Навчальна книга, Богдан, 2001. 240 с.
2. Оржеховська В.М. Сучасні орієнтири превентивної педагогіки. *Педагогіка і психологія*, 2005. № 2. С. 17–25.
3. Шиделко А.В. Роль інформаційних джерел у формуванні стереотипів статевої поведінки неповнолітніх. *Інформаційно-телекомунікаційні технології в сучасній освіті: досвід, проблеми, перспективи: збірник наукових праць*. За ред. М.М. Козяра та Н.Г. Нічкало. Львів: ЛДУ БЖД, 2009. Ч. 2. С. 260–263.
4. Кириленко С.В. Деякі аспекти статевого виховання дітей. *Вихователю про психологію та педагогіку сексуального розвитку дитини: наук.-метод. зб.* За ред. Т. В. Говорун. Київ: ІЗМН, 2006. С. 7–19.
5. Пихтіна Н.П., Новгородський Р.Г. Профілактика та соціально-педагогічна робота з дітьми девіантної поведінки: Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2007. 239 с.
6. Гармаев А.Ц. Психопатический круг в семье. Минск: Лучи Софии, 2002. 320 с.
7. Сманцер А.П. Рангелова Е.М. Превентивная педагогика: методология, теория, методика, Минск: БГУ, 2008. 263 с.
8. Технологія діяльності соціального працівника щодо профілактики адитивної поведінки молоді. Технології соціально-педагогічної роботи. За заг. ред. проф. А. Й. Капської. Київ, 2000. С. 106–127.
9. Соціальна педагогіка: мала енциклопедія. За заг. ред. проф. І. Д. Звереві. Київ: Центр учбової літератури, 2008. 336 с.

References

1. Hovorun, T.V. (2001). Socialization of sex and sexuality: a monograph. Ternopil: Textbook, Bogdan. 240 p.
2. Orzhekhovskaya, V.M. (2005). Modern guidelines for preventive pedagogy. *Pedagogy and Psychology*, 2: 17–25.
3. Shidelko, A.V. (2009). The role of information sources in the formation of stereotypes of sexual behavior of minors. Information and telecommunication technologies in modern education: experience, problems, prospects: Bulletin of Scientific Works. In M.M. Kozyar and N.G. Nychkalo (Eds.). Lviv: LSU BJD. 2: 260–263.
4. Kyrylenko, S.V. (2006). Some aspects of sexual education of children. To educator about the psychology and pedagogy of sexual development of a child: Bulletin of Scientific Works. In T.V. Hovorun (Ed.). Kyiv: ICTM. 7–19.
5. Pykhtina, N.P. & Novgorodsky, R.G. (2007). Prevention and socio-pedagogical work with children of deviant behavior: teaching-methodology textbook. Nizhyn: M. Gogol NDU. 239 p.
6. Garmaev, A.T. (2002). Psychopathic circle in the family. Minsk: Luchi Sofii. 320 p.
7. Smantser, A.P. & Rangelova, E.M. (2008). Preventive pedagogy: methodology, theory, methodology. Minsk: BSU. 263 p.
8. Technology of social worker's activity on prevention of additive behavior of youth. Technologies of social and pedagogical work: teaching-methodology textbook. In A.Y. Capska (Ed.). Kyiv. 106–127
9. Social pedagogy: a small encyclopedia. In I.D Zvereva (Ed.). Kyiv: Center for Educational Literature. 336 p.

CHUBUK Ruslan,

PhD in Pedagogy, Associate Professor of Social Work, Management and Pedagogy Department,
Petro Mohyla Black Sea National University

TRAINING SOCIAL WORKERS FOR THE FORMATION OF SEXUAL CULTURE OF YOUNG PEOPLE AS A MEANS OF PREVENTING SEXUAL DEMORALIZATION

Summary. Introduction. The article deals with aspects of the professional preparedness of future social workers for the prevention of sexual demoralization of youth.

The purpose emphasis is placed on the fact that the basis of preventive measures is the timely detection of negative psycho-pedagogical and information and organization factors.

Results. The author stresses that in order to adhere to the norms, one must necessarily know them, correctly understand and be able to implement them responsibly. The enumerated factors are the criteria for deviations from the norm. Their absence or presence can establish the norm with the definition of their consequences for the society. Specifying the context of the initiated research, the article outlines the main professional roles that are being performed by a social worker. They are a consultant, proofreader, mentor, manager, etc. A social worker must provide a subjective and positive impact on the personality of a young person.

Methods. It is advisable to use effective preventive measures at a personal level: counseling, explanations, personal development trainings, target-oriented conversations, special treatment, etc.

Originality. In this case, the constructive task of social-preventive work is the following: to prevent the occurrence of deviations of sexual behavior; direct the ideas of the young man on the moral-right attitude and understanding of sexual life; assist in mastering the fundamentals of sexual culture, taking into account the change in the negative factors that provoked the emergence of intentions to commit immoral or destructive behavior.

Conclusion. Summarizing the above-mentioned, the author concluded that the state of spiritual and moral decay of some young people requires the implementation of decisive social and preventive measures. These measures include sexual education with a view to preventing sexual demoralization and raising the level of sexual culture of modern youth. Sex education should be a process of systematic and overall influence on the pupils' consciousness in order to develop socially adequate, gender behavior with elements of sexual culture.

Keywords: demoralization; youth; gender; sex; culture; education; upbringing.

Одержано редакцією 25.04.2020
Прийнято до публікації 18.05.2020